

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-68>

**THE FUNCTIONING A FOREIGN LANGUAGE LEXEME
AT THE CURRENT STAGE OF THE DEVELOPMENT
OF THE UKRAINIAN LANGUAGE (RESULTS OF RESEARCH
ON THE PERCEPTION OF FOREIGN LANGUAGE WORDS
BY FRESH-YEAR STUDENTS)**

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСЕМ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЙМАННЯ
ІНШОМОВНИХ СЛІВ ПЕРШОКУРСНИКАМИ)**

Pryshchepa O. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of Foreign Languages
Zhytomyr Polytechnic State University*

Прищепа О. П.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
іноземних мов
Державний університет
«Житомирська політехніка»*

Bilous B. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Theoretical and Applied Linguistics
Zhytomyr Polytechnic State University
Zhytomyr, Ukraine*

Білоус Б. П.

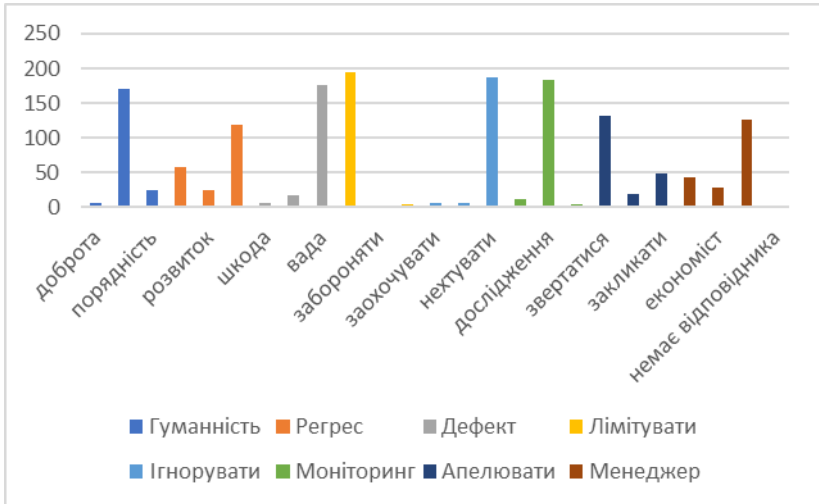
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теоретичної та
прикладної лінгвістики
Державний університет
«Житомирська політехніка»
м. Житомир, Україна*

В українській мові функціонує велика кількість іншомовних слів, значення яких не завжди зрозуміле мовцям, і засилля яких в українській мові призводить до витіснення питомо української лексики з тотожним значенням, яка забувається носіями мови через популяризацію іншомовних слів.

Функціонування паралельних лексичних форм української й англійської мов у вітчизняному мовознавстві вивчалось зокрема Л. Архипенко [1], І. Байбаковою [2], О. Івашишиним [3], І. Коробовою [5], М. Навальною [6]. Комплексний підхід при цьому не застосовувався.

Предмет нашого дослідження – особливості функціонування іншомовної лексики в студентському середовищі на сучасному етапі розвитку української мови, зокрема, якість розуміння лексичного

значення популярних нині запозичених лексем. Вибірка становила 200 студентів першого курсу університету. Було розроблено опитувальник, в якому подано 15 чужомовних лексем (*толерантність, гуманність, диференціація, регрес, дефект, лімітування, аномалія, реформа, ігнорувати, унітарний, деструктивний, моніторинг, апелювати, менеджер*), до яких запропоновано по три різних українських відповідники, один з яких правильний. Також був четвертий варіант відповіді – «не могу відповісти». Із запропонованих 15 іншомовних слів 8 розуміються студентами добре, тобто обирають здебільшого правильний варіант (див. Рис. 1), а відсоток правильних відповідей становить більше 50%.

Рис. 1. Найбільш зрозумілі респондентам іншомовні слова з опитувальника

Так, до слова гуманність 85% студентів обрало український відповідник – слово *людяність* і лише 15% студентів вирішили, що краще змісту слова *гуманність* відповідають слова *доброta* (3%) і *порядність* (12%). На нинішньому етапі розвитку української мови студенти найкраще розуміють іншомовне слово *лімітувати* (97%), що, на нашу думку, пов'язано із недалекими у часі подіями, які висвітлювалися в ЗМІ, а саме: лімітування часу на іншомовні ефіри,

тобто мовні квоти на чужомовну продукцію, яка звучить на радіо і телебаченні [5]. Лише 3% студентів співвідносять значення *лімітувати* зі значеннями *забирати* (2%) і *забороняти* (1%). Вибір саме цих слів як відповідників можна також пояснити їх семантичною близькістю. Отже, не зважаючи на в цілому гарне розуміння цих 8 лексем, студенти наділяють їх іншими значеннями: *вада* – *шкода*, *вада* – *помилка*; *моніторинг* – *збереження*, *моніторинг* – *досягнення*; *менеджер* – *роботодавець*, *менеджер* – *економіст* тощо. Решту лексем респонденти не знають або не розуміють, оскільки українські відповідники вони здебільшого вибрали неправильно, що видно з діаграми на Рис. 2.

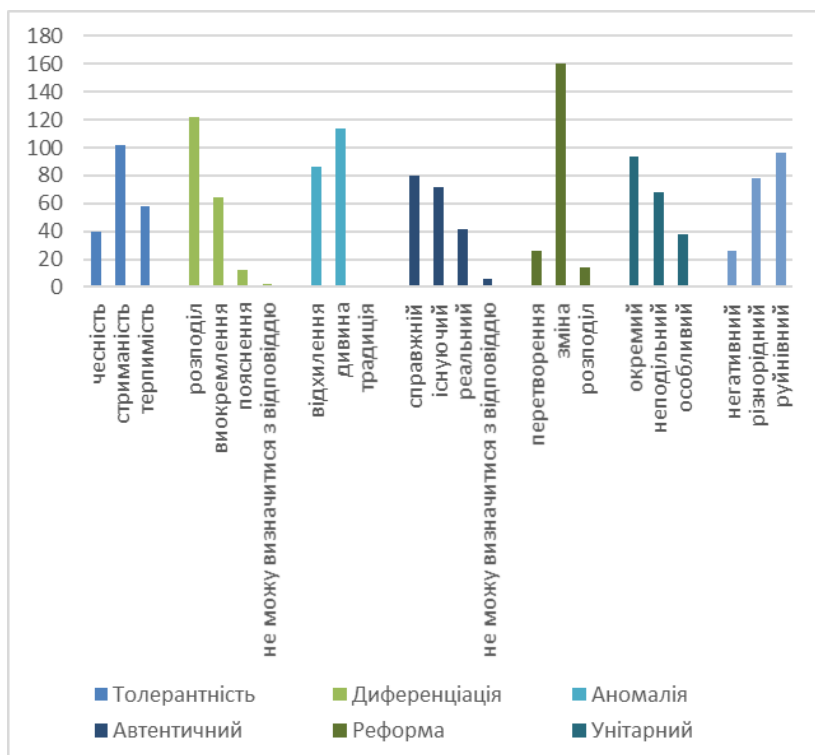

Рис.2. Запозичення, котрі сприймаються в неpritаманному ім значенні

Так, для запозиченої лексеми *толерантність* більшість студентів (51%) вибрала в якості українського відповідника слово *стриманість*, 20% респондентів відповіли, що толерантність – це українською *чесність*, і лише 29% опитаних вказали правильний відповідник – *терпимість*. Лексема *диференціація* також виявилася складною для розуміння, причини чого ми вбачаємо у вживанні її в невідповідних для її первинного значення контекстах, які породжують вторинні, подібні, значення на зразок *розподіл* (61%) та *пояснення* (6%). Правильний відповідник – слово *виокремлення* – з поданих варіантів змогли вибрати тільки 32% респондентів. З тих само причин неправильно ідентифікованим студентами виявилось і значення слова *аномалія*, адже воно також часто вживається в невідповідних його значенню контекстах, які закріплюють за ним у свідомості носіїв української мови таке значення, як *дивина* (57%), витісняючи з ужитку питомо український відповідник *відхилення* (43%). Так само зазнало семантичних змін іншомовне запозичення *реформа*: 80% респондентів обрали відповідником до нього слово *зміна*. У 7% опитаних – це *розподіл*. Лише для 13% студентів це *перетворення*. Зауважимо, що лексеми *зміна* і *розподіл* не є семантично близькими. Це вказує скоріше на нерозуміння значення слова, ніж на нечітке розрізнення семантичних відтінків. Для широкого кола читачів, глядачів чи слухачів, напевно, варто замінювати слово *реформа* українським відповідником *перетворення*.

Отже, іншомовні лексеми, потрапляючи в українську мову, в контексти, зазнають смислових нашарувань, що підмінює їхнє справжнє значення, а згодом ці запозичення не лише витісняють повноцінні українські слова-відповідники, а й функціонують в мові зі зміненою семантикою, чим, звісно, завдають шкоди лексичній структурі української мови та наносять шкоду ще й формуванню мовної свідомості та мовної особистості молодих мовців.

Для більш точного аналізу даних і встановлення деяких причин розуміння чи нерозуміння семантики запозичених слів ми додали до опитувальника ще й такі питання: 1) чи потрібен вам словник, щоб зрозуміти значення поданих вище слів? 2) чи шукаєте ви зазвичай українські відповідники до іншомовного слова?

Так, статистична обробка результатів показала, що молоді люди, які зробили найменше помилок (1 помилки припустився 1% опитаних) розуміють, що їм необхідний словник, аби зрозуміти іншомовне слово, а 1% опитаних, які зробили найбільшу кількість помилок –

13 неправильних відповідей з 15 – вважають, що словник їм не потрібен, щоб зрозуміти значення слова.

Отже, вищий рівень грамотності мовця та рівень сформованості мовної особистості, то більш усвідомленою є потреба послуговуватися словником для з'ясування значення іншомовних слів, і, навпаки, що нижчий рівень грамотності й сформованості мовної особистості, то меншою є потреба перевіряти значення слів за словником. Якщо ж брати до уваги загальний результат, то така потреба в молоді недостатньо сформована.

Література:

1. Архипенко Л. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2005. 172 с.
2. Байбакова І. Англійські запозичення у сучасному українському термінотворенні. *Проблеми української науково-технічної термінології* : тези ІІІ Міжнародної наукової конференції. Львів, 1994. С. 44–45.
3. Іващишин О. Проблема доцільності використання запозичень та інтернаціоналізмів у науково-технічній термінології. *Проблеми української науково-технічної термінології*: Тези І Міжнародної наукової конференції. Львів, 1992. С. 114–116.
4. Конституція України, Харків : ПП «ІГВІНІ», 2021. 64 с.
5. Коробова І., Семантичне та словотвірне освоєння новітніх запозичень в українській мові. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/aref/02_2018/Korobova_aref.pdf
6. Навальна М., Особливості функціонування запозичених лексем у мові українських засобів масової інформації. URL: http://www.scientific-notes.com/wp-content/uploads/2019/08/74_7.pdf
7. Реформи-2021: які зміни в цьому році чекають на Україну. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/12/stattja/polityka/reformy-2021-yaki-zminy-czomu-roczni-chekayut-ukrayinu>